O93, f. 29ra; V630, f. 65rb; N442, f. 63ra; I83, f. 136va; VD38, f. 130ra; SG670, p. 273b; P9629, f. 39r; Bcan4, f. 102r; E97, f. 73vb; P102; BII13, f. 114rb; S105, f. 100r

EPISTOLA[a] [b] CUIUS SUPRA ORIENTALIBUS EPISCOPIS DIRECTA.

Bcan4: II

P102; BII13: II De gratulatione caritatis et quod abstinendum sit a persecutione fratrum et ab omni litigio

<I83, f. 136vb> [H. 2] Dilectissimis[c] fratribus universis episcopis per orientales[d] provincias constitutis[e] Marcellinus[f] episcopus.

Quid[g] tam dulce sollicito[h] [i] quam, quod mihi de vobis

---

2. Marcellinus-Brief,5 [a] EPISTOLA *fehlt V630* | [b] *Überschrift*] EPISTOLA SANCTI MARCELLI PAPAE *SG670;* Epistola IIa marcellini papae *P102;* SECUNDA EPISTOLA MARCELLINI PAPAE *BII13; Überschrift fehlt S105* **10** [c] ilectissimis *S105* **11** [d] orientales *korr. aus* orientalis *Bcan4* | [e] costitutis *I83* **12** [f] marcellinus *korr. aus* malcellinus *P9629;* marcellus *korr. aus* marcellinus *SG670;* marcellinus *korr. aus* marcellus *S105* **13** [g] Quid *korr. aus* Qui *P9629; Bcan4;* Qui *korr. aus* Quid *I83* | [h] *am Rande* Diligenti exercitato provido *VD38* | [i] sollicita, *interlinear* o *SG670;* sollicitudo *P102;* sollicite provide *korr. aus* sollicita provido *BII13;* solletita *S105*

---

2. Marcellinus-Brief,13–43 Quid…expedire] init. Hormisd. ep. ad episc. per Baetic. (H. no. 95.)

Coll. Ans. ded. 1. VIII,55 (**13-66** Quid ... censeri); **2. X,31** (**13-66** Quid ... censeri); **3. III,183** (**55-58** Quaecumque ... terminentur); **4. X,29** (**55-58** Quaecumque ... terminentur); **5. III,124** (**61-66** Maior ... censeri); **4. V,102** (**71-73** Clericus ... attrahere); **5. VII,5** (**169-181** Non ... cassabitur)

Regino 1. app. III,38 (**169-181** Non ... cassabitur)

Burchard 1. III,139 (**55-58** Quaecumque ... terminentur); **2. XV,8** (**169-181** Non ... cassabitur)

Sentenzen 1. c. 81 (**62-66** Episcopi ... censeri); **2. c. 59** (**71-74** Clericus ... accusare); **3. c. 107** (**156-175** Omne ... valeat)

Anselm v. Lucca 1. III,24 (**71-74** Clericus ... accusare); **2. III,87** (**156-175** Omne ... valeat)

Coll. trip. 1. A I,28,1 (**55-74** Quaecumque ... accusare); **2. A I,28,2** (**156-181** Omne ... cassabitur)

Ivo, Decr. 1. III,205 (**55-58** Quaecumque ... terminentur); **2. XVI,9** (**169-181** Non ... cassabitur)

Ivo, Pan. 1. IV,31 (**62-66** Episcopi ... censeri)

Polycarpus 1. III,24,5 (**55-58** Quaecumque ... terminentur); **2. V,1,26** (**62-66** Episcopi ... censeri); **3. V,5,8** (**156-175** Omne ... valeat); **4. VI,1,15** (**169-181** Non ... cassabitur)

Slg. in drei Büchern 1. II,33,16 (**156-175** Omne ... valeat)

Gratian 1. C. XI q. 1 c. 3 (**71-74** Clericus ... accusare); **2. C. II q. 7 c. 3** (**73-74** laico ... accusare); **3. C. XI q. 1 c. 7** (**55-58** Quaecumque ... terminentur); **4. C. XXV q. 1 c. 8** (**156-181** Omne ... cassabitur)

innotescunt[j] [k] illa, quae cupio? Quid[l] tam religiosis[m] conveniens[n] [o] institutis[p] quam, ut[q] inter se sacerdotes pacem, quam eos[r] necesse est aliis[s] pro officio[t] annuntiare, conservent? Plena, fateor[u], gratulatione[v] suscepi[w], quod votiva mihi de caritate, quae inter vos est[x], ecclesiarum pace[y] litteris indicastis. Sponte[z] mihi, quicquid[a] hortari[b] poteram, quicquid monere[c], delatum[d] est. Confirmet hoc deus, quod est[e] operatus[f] in nobis, et quae praecepit[g] pro animarum salute[h] facienda[i], haec ipse, qui[j] praecipit[k], pro ea, qua[l] nos redemit, <VD38, f. 130rb> pietate, faciat[m]. Et his[n] tam bonis[o] nuntiis[p] nos quoque religiosorum[q] vicem[r] reddimus nuntiorum. <E97, f. 74ra> Quicquid cum orientalibus, quos[s] ad ecclesiae corpus unitatemque[t] revocatos dudum dei nostri ope[u] [v] litteris significavimus destinatis[w], denuo, cum aptum fuerit, repetitis vobiscum participamus[x] <BII13, f. 114va> indiciis[y]. Mox[z] <SG670, p. 274a> pro nostro[a] <V630, f. 65va>

---

14 [j] *am Rande* cognita fiunt *VD38* | [k] innotescuntur *korr. aus* innotescunt *P9629* | [l] qui *I83;* quid *korr. aus* qui *Bcan4* | [m] religis *P102* **15** [n] *am Rande* apertum doctrinis *VD38* | [o] convenies *VD38* | [p] *am Rande* doctrinis *VD38* | [q] ut *fehlt P102* **16** [r] eos *korr. aus* eos in *SG670;* eos in *S105* | [s] alius *I83; Bcan4* | [t] offitio *korr. aus* fitio *P9629* **17** [u] *am Rande* manifesto dico *VD38* | [v] *am Rande* Leticia *VD38* **18** [w] suscepi quod *korr. aus* suscepi *BII13* **19** [x] est] est et *korr. aus* est *SG670* | [y] pace] pacem in *V630* | [z] *am Rande* Voluntarie *VD38* **20** [a] quicquid hortari poteram *fehlt Bcan4* | [b] *am Rande* Incitare *VD38* | [c] monere *korr. aus* movere *SG670;* movere *S105* | [d] *am Rande* denuntiatum est *VD38* **21** [e] est operatus] operatur *I83; Bcan4;* operatus est *VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105* | [f] operatum *V630; P9629* **22** [g] praecipit *O93* | [h] salute *fehlt VD38* | [i] fatiendam *P9629* **23** [j] qui *korr. aus* quę *V630* | [k] praecepit *N442; I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | [l] quae *O93; VD38; BII13;* qua *korr. aus* quae *V630; P9629; VD38;* quia *korr. aus* qui *SG670;* quae *korr. aus* qua *Bcan4;* qua] quae per *korr. aus* quae *P102;* qui *S105* **24** [m] faciat *korr. aus* facit *V630;* faciebat *VD38* | [n] his tam] istam *N442; I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | [o] boni nuntii] bonis nuntiis *V630; E97* **25** [p] nuntii *SG670* | [q] religiosorum] religio sanctorum *O93; V630;* religiosorum *korr. aus* religio sanctorum *P9629* | [r] vice *VD38; BII13* **27** [s] quod *I83; Bcan4* | [t] unitatemque *korr. aus* unitatem *SG670* **28** [u] *am Rande* Auxilium *VD38* | [v] ope litteris] ope litteris *korr. aus* opelit terris *SG670;* opelit terris *S105* **29** [w] *am Rande* directis *VD38* **30** [x] particabimus *VD38; P102; BII13* [y] inditiciis *O93* **31** [z] Moxque *korr. aus* Mox *SG670* | [a] nostro edicto] nostra seditione *SG670; S105*

edicto[b] ab orientalibus[c] missa legatio est[d], certa speravit, certa consuluit, sed facimus[e] [f] de his, quae <I83, f. 137ra> fuerunt[g] dicenda compendia, ipsi potius[h] ad instruendam notitiam[i] vestram[j], quae a[k] nobis sunt responsa, dirigentes[l], <P9629, f. 39v> ne[m] quid sibi sub spatio[n] prolixiore[o] [p] terrarum aut opinio[q] vindicet[r] [s] aut error assumat, cum ad rerum fidem ipsam teneri[t] sufficiat veritatem[u].

P9629: Fratres non persequendos litigio

Quod autem ad continentiam vestrarum[v] pertinet litterarum, oportuit[w] quidem desideria plenius expedire[x].

S105: Fratres non persequendos litigio

Quapropter scitote vos a[y] persecutione[z] fratrum et ab omni litigio abstinere debere dicente scriptura: Servum dei non oportet[a] <O93, f. 29rb> litigare nec quemquam nocere. Sed omnes persecutores <VD38, d. 130va> ecclesiae <N442, f. 63rb> servorumque eius vestris redargutionibus[b] corrigere testante apostolo: <S105, f. 100v> Argue, obsecra, increpa.

P9629: De acusationibus

P102; BII13: III Ubi terminari debeant contentiones orte inter christianos

[H. 3] <Bcan4, f. 102v> Quaecumque[c] ergo[d]

---

32 [b] editio *I83; Bcan4;* delicto *P102* | [c] orientalibus *korr. aus* orientabus *I83* | [d] est] est que *korr. aus* est *SG670* **33** [e] *interlinear* e *SG670* | [f] faciamus *I83;* facimus *korr. aus* faciamus *P102* **34** [g] fuerunt *korr. aus* fuerint *BII13* **35** [h] *am Rande* magis *VD38* | [i] notiam *Bcan4; S105* | [j] vestra *SG670* | [k] a *fehlt N442; I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **36** [l] diligentes *Bcan4* | [m] *am Rande* D. M. *O93* **37** [n] spatio prolixiore terrarum aut opinio] spatio terrarum prolixiore aut oppinio *korr. aus* spatio *S105* | [o] *am Rande* longiore *VD38* | [p] prolixore *O93* | [q] *am Rande* Fama *VD38* **38** [r] *am Rande* abeat *VD38* | [s] vendicet *korr. aus* vindicet *E97* **39** [t] cerei *I83;* teneri *korr. aus* teneris *BII13* | [u] veritatem *korr. aus* viritatem *P102* **41** [v] vestram *Bcan4; BII13* **42** [w] oportuit *korr. aus* opotuit *BII13* **43** [x] *am Rande* Dicere explicare explanare *VD38* **45** [y] ad *BII13* | [z] persecutionem *P9629* **47** [a] oporteat *I83* **50** [b] redargutionibus *korr. aus* redagutionibus *BII13* **55** [c] *am Rande drei Punkte N442* | [d] ergo *fehlt V630; E97*

46–47 Servum…litigare] II Timoth. II. 24. **51** Argue…increpa] ibid. IV. 2. **55–58** Quaecumque…terminentur] sec. Ben. III. 145. (c. 9. i. f. conc. III. Carth.). Cf. Anacl. 16, Alex. 4.

---

2. Marcellinus-Brief,55 ergo] *fehlt* CT_1; DG_1

contentiones[e] inter[f] christianos ortae fuerint ad ecclesiam deferantur et[g] ab ecclesiasticis viris terminentur.

V630: Quod maior non possit a minore iudicari

P9629: Maiores a minoribus non iudicandos

Maior[h] autem non potest a minore iudicari[i], nec episcopi[j] pontifici[k], a quo consecrari[l] probantur, praeiudicium inferre[m] ullum[n] possunt. Quod <BII13, f. 114vb> si praesumptum fuisse cognoscitur, viribus <SG670, p. 274b> carere non dubium est, nec posse inter ecclesiastica ullo modo statuta censeri.

P9629: Clericus seculare iuditium non eat

I83; Bcan4: Quod clericus nullum[o] ad iudicium trahat sine permissu episcopi

E97: Quod non liceat laico clericum accusare

Clericus[p] vero cuiuslibet ordinis absque pontificis[q] sui[r] <I83, f. 137rb> permissu[s] nullum[t] praesumat ad saeculare iudicium attrahere nec laico[u] quemlibet clericum[v] liceat accusare. Detractiones[w] tamen[x] et accusationes atque persecutiones inter christianos

---

56 [e] intentiones *V630* | [f] inter] in te *I83* **57** [g] et *fehlt SG670; S105* **61** [h] *am Rande* z *V630* | [i] iudicare *VD38* **62** [j] episcopi] episcopi a *P102* | [k] pontifici a quo *korr. aus* pontificia qui *SG670* | [l] consecrati *E97* **63** [m] inferri *V630; P9629; N442; VD38* | [n] ullu *O93* **68** [o] nullum] nullus nullus *Bcan4* **71** [p] *am Rande* z *V630; am Rande* Nota *E97; am Rande drei Punkte N442* | [q] pontifici *BII13* | [r] sui] sui licentia *VD38* **72** [s] permissu *korr. aus* permissi *P9629:* permisso *korr. aus* permissum *SG670;* permissum *Bcan4; S105* | [t] nullum *korr. aus* ullum *SG670;* ullum *S105* **73** [u] laioco *VD38;* laicum *SG670; S105* **74** [v] clericum *fehlt SG670; S105* | [w] *am Rande drei Punkte N442* | [x] tam *O93*

---

61 Maior…iudicari] Ben. I. 397. II. 381. Cf. Clem. 33, 42, Sixt. II. pp. 8, Iul. 5, 19. (c. 18. Angilr.). **61–66** nec…censeri] Ben. III. 115. (exempl. constit. Symm. c. 3.) Cf. c. 15 (bis) Angilr. **71–74** Clericus…accusare] Ben. III. 145. (c. 32. conc. III. Aurel.).

---

57 deferantur] deferant DB_1 **58** terminentur] terminentur. Et si obedire noluerint, quousque obediant a liminibus sanctae (sanctae *fehlt* DG_1) Ecclesiae excludantur DB_1; ID_1; PG_1; DG_1 **62** consecrari] consecrati CT_1 **63** ullum] nullum $74T_2$; PG_2 **66** censeri] censeri quod liceat laico clericum accusare CT_1 **71** Clericus] Clericum DG_2 | vero] *fehlt* $74T_1$; AL_1; IP_1; DG_2 | ordinis] *fehlt* CT_1 **72** nullum] nullus AL_1; DG_2 **73** laico] laico non liceat DG_3

oppido vitandae[y] sunt, quia[z], licet[a] pauci simus[b] [c] in comparatione[d] aliorum, si tamen unanimes[e] fuerimus, facilius adversariis[f] resistemus[g].

Sanctus etenim protomartyr Stephanus labidabatur[h], sed Iesus suscipiebat[i] plagas. <VD38, f. 130vb> Ideo unicuique providendum est, ne aliquem iniuste iudicet aut puniat[j] [k], ne[l] Iesum iudicet aut puniat. Et dominus in evangelio ait: Nolite iudicare[m], ut[n] non <E97, f. 74rb> iudicemini[o]. In[p] quo enim iudicio iudicaveritis[q], iudicabimini. Unde et doctor gentium loquitur dicens: Hoc igitur dico et testificor in domino, ut iam non ambuletis, sicut gentes ambulant in vanitate[r] sensus[s] sui[t] tenebris[u] obscuratum[v] habentes intellectum, alienati[w] [x] a[y] vita[z] dei per ignorantiam, quae est in illis propter caecitatem cordis ipsorum, qui desperantes[a] <SG670, p. 275a> semetipsos tradiderunt <BII13, f. 115ra> impudicitiae[b] in operationem <I83, f. 137va> immundiciae omnis[c] et[d] avaritiae[e]. Vos autem non ita didicistis Christum, si tamen illum audistis[f] et[g] in ipso[h] edocti[i] estis, sicut est veritas in

---

76 [y] vitandę *korr. aus* vitadę *E97* | [z] quia *korr. aus* quia non, *am Rande* đ *SG670* | [a] libet *P9629* | [b] pauci simus *korr. aus* paucissimus *SG670* | [c] sumus *O93; VD38; P102; BII13;* simus *korr. aus* sumus *N442* **77** [d] comparatione *korr. aus* compatione *BII13* | [e] unianimes *Bcan4* **78** [f] adversarii *VD38* | [g] resistemus *korr. aus* resistamus *SG670* **79** [h] labidabatur *P9629;* lapidabatur *korr. aus* lapidatur *BII13* **80** [i] suscipiebat *korr. aus* suscipibat *BII13* **82** [j] *am Rande* Condempnet occidat *VD38* | [k] puniat *korr. aus* puniet *V630* | [l] ne Iesum iudicet aut puniat *fehlt SG670* **83** [m] iudicari *V630* | [n] ut *korr. aus* et *P9629;* et *V630; N442; I83; Bcan4;* et, *interlinear* vel ut *E97* **84** [o] iudicabimini *N442* | [p] In quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini *fehlt E97* | [q] iudicaveritis *korr. aus* iudicaveritatis *BII13* **87** [r] unitate *O93;* novitate *V630* | [s] sensus sui *korr. aus* sensus *Bcan4* **88** [t] sui *fehlt I83; SG670; S105* | [u] *am Rande* Peccatis *VD38* | [v] obscuratos *BII13* **89** [w] alienati *korr. aus* aligenati *SG670* | [x] alienati a *korr. aus* alienati *BII13* | [y] a vita *korr. aus* aut a *S105* | [z] via *korr. aus* vita *SG670; BII13;* via *Bcan4* **91** [a] desperantes] desperantes in *BII13* **92** [b] inpudititę *S105* **93** [c] omnes *Bcan4* | [d] in *S105* | [e] avaritię *korr. aus* aritię *BII13* **95** [f] audistis et] audisset *I83* | [g] et *fehlt Bcan4* | [h] illo *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | [i] docti *SG670; S105;* edocti *korr. aus* et docti *P102*

77–78 si…resistemus] sec. Ecclesiastae IV. 12. Cf. Alex. 13, Vict. 7, Fel. II. pp. 11. **79–80** Sanctus…plagas] Act.apost. VII. 58. **80–82** Ideo…puniat[2]] Ben. III. 372. aut c. 11 (bis) Angilr. i. f. Cf. Pelag. II. pp. ep. 2. **83–85** Nolite…iudicabimini] Matth. VII. 1.2. **86–118** Hoc…vobis] Ephes. IV. 17—32.

Iesu[j], deponere vos secundum pristinam[k] [l] conversationem veterem hominem[m], qui corrumpitur secundum desideria <V630, f. 65vb> erroris. Renovamini[n] autem[o] spiritu[p] mentis vestrae et induite novum hominem[q], qui secundum deum creatus est in iustitia <VD38, f. 131ra> et sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium[r] loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam[s] sumus invicem membra. Irascimini et nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram, nolite locum dare diabolo[t]. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret[u] <N442, f. 63va> operando[v] manibus suis[w], quod bonum est, ut habeat, unde[x] tribuat[y] [z] necessitatem[a] patienti[b]. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus[c] est ad aedificationem opportunitatis, ut det[d] gratiam audientibus[e]. Et nolite contristare[f] spiritum sanctum dei, in quo[g] signati estis in diem[h] redemptionis. Omnis amaritudo[i] et ira et indignatio et clamor et blasphemia[j] <I83, f. 137vb> tollatur[k] <BII13, f. 115rb> a vobis cum <SG670, p. 275b> omni[l] malicia. Estote autem invicem[m] benigni, misericordes, donantes[n] invicem, sicut[o] et deus in Christo donavit vobis[p].

---

96 [j] iesum *SG670; Bcan4; S105* | [k] *am Rande* Antiquam *VD38* | [l] pristinae *N442* **97** [m] *am Rande* sensum vitam *VD38* **99** [n] Renovamini *korr. aus* Renomini *BII13* | [o] autem *fehlt S105* | [p] spiritum *Bcan4* **100** [q] hominem *fehlt VD38* **102** [r] mendatium loquimini veritatem *korr. aus* mendatium *Bcan4* **103** [s] quoniam sumus *korr. aus* quoniam *BII13* **106** [t] *am Rande* Ille diabolo dat locum qui eius suggestioni consentit *VD38* **107** [u] laboraet *korr. aus* laborat *P9629;* laboret *korr. aus* laboraret *E97* | [v] operando *fehlt I83; VD38; P102; BII13* **108** [w] suis *fehlt SG670; S105* | [x] unde *korr. aus* ut de *SG670* **109** [y] *am Rande* sustineat *VD38* | [z] tribuat *korr. aus* tribuit *SG670;* tribuit *S105* | [a] necessitatem *korr. aus* nessitatem *BII13* | [b] patientibus *I83; S105;* patientibus *korr. aus* patienbus *SG670* **110** [c] bonum *I83; VD38;* bonus *korr. aus* bonum *Bcan4* **111** [d] det *korr. aus* de *E97* **112** [e] audientibus *korr. aus* adientibus *BII13* | [f] contristare] contristari *korr. aus* constristare *P9629; Bcan4* **113** [g] quo *korr. aus* quos *SG670* | [h] die *I83; VD38; Bcan4; P102; BII13* **114** [i] amaritudo *korr. aus* amaritudum *SG670* **115** [j] blasphemia *korr. aus* blaspemia *BII13* [k] tollatur a vobis *korr. aus* tollatur *BII13* **116** [l] omni] omni a *S105* **117** [m] invicem *fehlt V630; E97* | [n] donantes] donantes in *O93* **118** [o] sicut *korr. aus* sicut sicut *V630* | [p] nobis *I83; VD38; P102; BII13*

Estote ergo imitatores[q] dei sicut filii carissimi et ambulate in dilectione[r], sicut et[s] Christus dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam deo <S105, f. 101r> in odorem suavitatis. <VD38, f. 131rb> Fornicatio autem et omnis inmundicia aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet[t] sanctos, aut turpitudo[u] aut stultiloquium aut scurrilitas, quae ad rem[v] non pertinet[w], <E97, f. 74va> sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intellegentes, quod omnis[x] fornicator aut immundus aut[y] avarus, quod[z] est idolorum servitus[a], non habet hereditatem[b] in regno Christi et dei.
Nemo vos[c] seducat inanibus[d] verbis, propter haec[e] enim[f] [g] venit ira dei in filios diffidentiae[h], nolite[i] ergo[j] effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino, ut filii[k] lucis ambulate. <Bcan4, f. 103r> Fructus enim lucis est in omni bonitate et iustitia et veritate[l] probantes, quid[m] sit beneplacitum deo. Et nolite communicare[n] operibus infructuosis tenebrarum, magis[o] autem redarguite[p] [q]. <I83, f. 138ra> Quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est[r] et[s] dicere. <BII13, f. 115va> Omnia autem, <SG670, p. 276a> quae arguuntur[t] [u], a lumine

---

119 [q] inmitatores *Bcan4;* imitatores *korr. aus* imitores *S105* **120** [r] dilectionem *I83* | [s] et] et et *S105* **125** [t] decet *korr. aus* dedet *P9629* | [u] tupritudo *korr. aus* turpido *Bcan4* **126** [v] rem non *korr. aus* rem *BII13* | [w] pertinere *VD38;* pertinent *korr. aus* pertinet *BII13* **128** [x] omnes *SG670; S105* **129** [y] aut avarus *fehlt VD38* | [z] quod *korr. aus* que *SG670;* quę *S105* | [a] servitus *korr. aus* serutus *BII13* **130** [b] hereditatem *korr. aus* heditatem *BII13* **131** [c] vos seducat *korr. aus* vos *P9629* | [d] inanibus] in animabus *SG670; S105* | [e] hoc *VD38* **132** [f] enim *fehlt Bcan4* | [g] enim venit] venit enim *I83* | [h] *am Rande* Incredulitatis *VD38* | [i] Nolite ergo *korr. aus* Nolite *Bcan4* | [j] ergo *fehlt I83; SG670; S105* **134** [k] filii *korr. aus* filiis *BII13* **136** [l] veritatem *VD38* | [m] quod *SG670; S105;* qui *Bcan4* **137** [n] *am Rande* Participare *VD38* **138** [o] magis autem] autem magis *Bcan4* | [p] *am Rande* Increpate *VD38* | [q] setarguite *S105* **140** [r] est et] esset *VD38;* est et *korr. aus* est *BII13* | [s] ei *I83; Bcan4* **141** [t] *am Rande* Repraehenduntur *VD38* [u] arguuntur *korr. aus* arguntur *BII13*

119–156 Estote…Christi] Ephes. V. 1—21.

manifestantur[v]. Omne[w] [x] enim, quod manifestatur[y], lumen est, propter quod[z] dicit: Surge, <O93, f. 29va> qui dormis[a], et exsurge a mortuis, et illuminabit tibi[b] Christus. <VD38, f. 131va> Videte itaque, fratres[c], quomodo caute ambuletis[d] non[e] quasi insipientes, sed ut sapientes redimentes tempus, quoniam dies mali sunt[f]. <V630, f. 66ra> <P9629, f. 40r> Propterea[g] nolite fieri imprudentes[h], sed intellegentes, quae sit[i] voluntas domini. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria[j], sed implemini spiritu[k] loquentes vobismetipsis in psalmis[l] et hymnis et canticis spiritalibus cantantes et psallentes in cordibus vestris[m] domino, gratias agentes semper pro omnibus in nomine domini nostri[n] Iesu Christi deo et[o] patri[p] subiecti invicem in timore Christi. <N442, f. 63vb> Omne[q] enim[r], quod repraehensibile[s] est, catholica defendit ecclesia.

V630: Quod non liceat imperatori aliquid contra mandata divina praesumere et quod definitio iniusta regio metu ordinata non valeat

P9629: Nil ad imperatorem et iudicem contra legem agendum

---

142 [v] manifestantur. Omne enim, quod manifestatur] manifestantur. Omne enim, quod manifestantur *korr. aus* manifestantur *Bcan4* | [w] Omne enim, quod manifestatur *fehlt I83* [x] Omne enim quod manifestatur lumen est *fehlt SG670; S105* (*am Rande als Rubrik:* Omne enim quod manifestatum est lumen est *S105*) | [y] manifestatur *korr. aus* manifestantur *V630; VD38;* manifestantur *Bcan4* **143** [z] quod *korr. aus* quo *N442* **144** [a] dormit *S105* | [b] te *E97* **145** [c] fratres *fehlt V630; E97* **146** [d] ambulaetis *korr. aus* ambulate *S105* | [e] non quasi insipientes, sed ut sapientes *fehlt I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **148** [f] sunt Propterea nolite fieri imprudentes sed intellegentes quę sit voluntas domini *korr. aus* sunt *Bcan4* | [g] Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quae sit voluntas domini *fehlt I83; SG670; S105* **149** [h] inprudentes sed intellegentes *korr. aus* inprudentes *BII13* | [i] sit *korr. aus* sunt *P9629* **151** [j] luxoria *O93; N442;* luxuria *korr. aus* luxoria *BII13* | [k] spiritu] spiritu sancto *I83; E97; P102; BII13;* spiritu sancto *korr. aus* spiritu *Bcan4* **152** [l] salmis *P9629* **153** [m] nostris *Bcan4* **154** [n] nostri *fehlt P102; BII13* **155** [o] et *fehlt P9629* | [p] *am Rande* honorem opere praebentes *VD38* **156** [q] *am Rande drei Punkte N442* | [r] enim *korr. aus* einim *BII13* **157** [s] inrepraehensibile *V630; P9629; VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105*

156–157 Omne…ecclesia] c. 9. i. f. conc. Nicen, Cf. Calist. 5, Dam. 14. Symm. syn. VI.

---

156 enim] *fehlt* AL_2; CT_2; PG_3; $3L_1$; DG_4 **157** repraehensibile] irreprehensibile $74T_3$; AL_2; CT_2; PG_3; $3L_1$; DG_4

I83: Nil liceat imperatori contra episcoporum statuta

Bcan4: IIII

P102; BII13: IIII Quod non liceat imperatori aliquid contra mandata divina praesumere et quod iniustum iudicium et diffinitio iniusta[t] regio metu vel iussu a iudicibus ordinata non valeat

S105: nil ab imperatore vel iudice contra legem agendum

[H. 4] Non licet ergo imperatori vel cuiquam pietatem custodienti[u] aliquid contra mandata divina[v] praesumere nec[w] quicquam[x] [y], quod[z] evangelicis propheticisque[a] et[b] apostolicis regulis obviatur[c] [d], agere.

Iniustum enim iudicium et definitio[e] iniusta regio[f] <SG670, p. 276b> metu[g] [h] vel iussu a iudicibus ordinata non valeat, nec[i] quicquam[j] [k] [l] quod contra evangelicam[m] [n] vel[o] propheticam aut apostolicam <I83, f. 138rb> doctrinam <BII13, f. 115vb>

---

166 [t] iniuste *P102* **170** [u] custodienti *korr. aus* custiodiendi *V630; S105;* custodiendi *I83* | [v] divinitatis *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **171** [w] Nec *korr. aus* Ne *Bcan4;* ne *BII13* | [x] quicquam *korr. aus* quemquam *V630* | [y] quicquam quod *korr. aus* quicquam *Bcan4* | [z] quo *korr. aus* quod in *SG670;* quod] quod in *S105* | [a] propheticis *VD38* | [b] et *fehlt I83;* seu *VD38; P102; BII13;* ac *SG670; Bcan4* **172** [c] *am Rande* Contradicitur *VD38* | [d] obviet *V630* **173** [e] definito *P9629;* difinitio *I83; S105;* diffinitio *VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13* | [f] regis *SG670; S105;* regio *fehlt E97* **174** [g] *am Rande* Timore *VD38* | [h] metu] et uius *SG670;* et vi *S105* **175** [i] ne *BII13* | [j] *am Rande* Aliquid *VD38* | [k] quicquam *korr. aus* quemquam *V630* | [l] quicquam quod *korr. aus* quicquam *Bcan4* **176** [m] evangelicam vel propheticam aut apostolicam doctrinam] evangelicae vel propheticae aut apostolicae doctrinam *O93; V630; P9629;* evangelicae vel propheticae aut apostolicae doctrinae *I83; Bcan4* | [n] evangelicam vel propheticam aut apostolicam doctrinam constitutionemve] evangelicę vel prophetticę aut apostolicę doctrinę constitutionem *SG670; Bcan4; S105* | [o] vel *fehlt VD38; P102; BII13;* sive *SG670; S105*

169–170 Non…praesumere] Cass. hist. trip. X. 6. aut Ben. 1.402. aut c. 16 (bis) Angilr. Cf. Calist. 6, Symm. syn. VI. **173–175** Iniustum…valeat] l. Visig. II. 1. 28 tit. aut Ben. I. 405. aut c. 18 (bis) Angilr. Cf. ll. cc.

169–172 Non…agere] *fehlt* DG_4 **169** licet] liceat PG_4 | licet…ergo] ergo licet $74T_3$; AL_2; PG_3; $3L_1$ | ergo] *fehlt* PG_4 **170** divina] divinitatis DB_2; ID_2; PG_4 **171** quicquam] cuiquam PG_3 | quod] quo DB_2; PG_4 | et] seu RP_1; DB_2; ID_2; PG_4 **172** obviatur] obviat RP_1; obvietur DB_2; PG_4; obviet ID_2 **173** enim] autem $74T_3$; *fehlt* AL_2; PG_3; $3L_1$; DG_4 **175** nec…quicquam] Nequaquam DG_4 **176** vel] *fehlt* RP_1; et DB_2; ID_2; PG_4 | aut] vel CT_2; DG_4

constitutionemve[p] eorum[q] sive sanctorum patrum <VD38, f. 131vb> actum fuerit, stabit[r]. Et quod[s] ab infidelibus aut hereticis factum fuerit, <E97, f. 74vb> omnino cassabitur[t].

Vos ergo state in fide, viriliter agite, et omnia vestra cum[u] caritate fiant. Huius ergo[v] gratia, ut ait apostolus, flecto[w] genua mea ad patrem domini[x] nostri[y] Iesu Christi, ex quo omnis paternitas[z] in caelis[a] et in terra[b] nominatur, ut det vobis secundum divitias[c] gloriae[d] suae[e] virtutem[f] corroborari per spiritum eius, in[g] interiore[h] [i] homine habitare Christum per fidem in cordibus vestris[j] in caritate radicati et fundati, ut possitis[k] compraehendere cum omnibus sanctis, quae sit latitudo[l] et[m] longitudo et profundum[n] et altitudo, scire[o] etiam supereminentem scientiae caritatem Christi, ut impleamini in[p] omnem plenitudinem dei. Ei autem, qui potens[q] est omnia facere <SG670, p. 277a> superabundanter, quam[r] petimus <S105, f. 101v> aut intellegimus secundum virtutem[s], quae operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia[t] et in Christo[u]

---

178 [p] constitutionemve eorum] constitutionem *korr. aus* constitutionemvae eorum *P9629;* constitutionem eorum *I83; Bcan4;* constitutionemque eorum *VD38; P102; BII13* | [q] eorum *fehlt SG670; S105* **179** [r] constabit *korr. aus* non stabit *SG670;* non stabit *S105* | [s] quod ab *korr. aus* quod *Bcan4* **181** [t] *am Rande* Annulabitur Dissipabitur *VD38* **183** [u] in *I83; VD38; Bcan4; P102; BII13* | [v] ergo] ergo rei *korr. aus* ergo *N442; Bcan4;* rei *SG670; S105;* ergo rei *P102* **184** [w] flecto *korr. aus* fleto *P9629;* fleto *VD38* | [x] domini *fehlt I83* **185** [y] mei *Bcan4* | [z] paternitas *korr. aus* paternis *BII13* | [a] celo *P102* **186** [b] terris *V630* | [c] divitiae *I83* **187** [d] gratiae *SG670; S105* | [e] suę virtutem *korr. aus* suę *P102* | [f] virtute *SG670; S105* **188** [g] in *fehlt P9629; SG670; S105* | [h] interiore *korr. aus* teriore *BII13* | [i] interiore homine] interiorem hominem *N442; I83; SG670; Bcan4; S105* **189** [j] vestris *korr. aus* nostris *P102* **190** [k] possitis] possitis sancto *P9629;* possitis *kor. aus* possiti *I83* **191** [l] latitudo et longitudo] longitudo et latitudo *I83; S105;* longitudo latitudo *SG670* | [m] et *fehlt V630; E97* | [n] profundum et altitudo] sublimitas et profundum *P102* **192** [o] scire etiam] scientiam *VD38* **193** [p] in *korr. aus* in in *P9629* **194** [q] pontens *VD38* **195** [r] quod *I83; VD38; Bcan4; P102; BII13* **196** [s] virtute *P9629* **197** [t] saecula *P9629* | [u] Christo] christo in *S105*

182–183 Vos…fiant] I Cor. XVI. 13. 14. **183–199** Huius…Amen] Ephes. III. 14—21.

---

178 constitutionemve] constitutionemque RP_1; DB_2; ID_2; PG_4 **180** aut] vel CT_2; DG_4

Iesu in omnibus generationibus <VD38, f. 132ra> saeculi[v] saeculorum. Amen.

Data VI[w] Id. Decemb. Diocletiano[x] VI[y] et Maximo[z] VIII vv. cc. conss.

O93, f. 29va; V630, f. 66ra; N442, f. 63vb; I83, f. 138va; VD38, f. 132ra; SG670, p. 277; P9629, f. 40r; Bcan4, f. 103r; E97, f. 74vb; P102; BII13, f. 115vb; S105, f. 101v

---

199 [v] seculis *P9629;* saecula *I83* **200** [w] V *V630; P9629; N442; I83; SG670; E97; S105* | [x] Dioclitiano *VD38; Bcan4; BII13; S105* | [y] VI *fehlt N442; I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | [z] maximiano *SG670; P102;* maximiano *korr. aus* miano *BII13*

200–201 Data…conss] sec. vit. Marcellini c. 1. in libr. pontif.